

עלון שבועי מבית "בני אמונים" וכל מאמיניהם

פרשת וארא

פניני אמן ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

סורו, ואילו אלו שביאור תישארה. לפיכך הוצרך לצעוק אל ה' בחזקה, שכן בגמרא (זמא סט ב) מבואר שאין מבקשים חצי בקשה, כי "פלגא ברקיעא לא יב"י."

לפירושו אף מובן מדוע פירשה התורה: "על דבר הצפנדעים אשר שם לפרעה", לאמור: הסיבה שהוצרך לצעוק הייתה מפני שביקש רק על הצפנדעים המזיקות ולא על כולן.

ג. בעל 'שפתי חכמים' ביאר זאת על פי פסק השולחן ערוך (א"ח סב ג) כי המתפלל צריך לומר את מילות התפילה בקול שישמע לאוזניו. לפיכך הוצרך משה לצעוק כדי לגבור על צווחות הצפנדעים באופן שתישמע התפילה לאוזניו.

הוסיף וביאר בספר 'נחלת צבי': פירשה התורה "על דבר הצפנדעים", כי סיבת עקבתו של משה הייתה כדי שקולו יגבר על קולות הצפנדעים.

ד. 'החתם סופר' (תורת משה) פירש זאת על פי דברי הגמרא (סוכה יד א) כי תפילת הצדיקים נקראת 'עתייה', כי כפי שהערת 'קלשון' הופך את התבואה, כך תפילת הצדיקים הופכת את מידת הדין למידת הרחמים. מעתה, בשונה מיתר המכות, במכת צפנדע תפילתו של משה לא הפכה את הדין לרחמים גמורים, שהרי באישה הארץ מפגרי הצפנדעים, ולפיכך לא נאמרה בה לשון 'עתייה'.

פרעה ביקש מישראל שיזכירוהו בתפילתם

"וַיֹּאמֶר פְּרֹעֶה אֲנִי אֲשַׁלַּח אֲתָם וְזָבַחְתֶּם לְה'... הֲעִתִירוּ בְעֵדִי" (ח כד)

את התיבות 'העיתרו בעדי' תרגם אונקלוס 'צלו אף עלי'. ויש ללמוד מתוספת תיבת 'אף', כי פרעה ביקש מישראל שלא תפלו עליו במיוחד, אלא רק יזכירוהו בתוך תפילתם. וכך גם מובן מסדר הפסוק, שתחילה התיר להם לזבוח ורק בסיום דבריו ביקש שיתפללו בעדו.

לפי זה יש להבין, כיצד במכת צפנדע (לעיל פס' ד) ביקש פרעה שיעתירו בעדו במיוחד? ויש לבאר שבמכה זאת, מכת הערוב, לאחר שהתברר כי פרעה לא עמד בהבטחתו לשחרר את ישראל, לא הרהיב עוז בנפשו לבקש שוב שיישאו תפילה מיוחדת בעבורו.

דקדוקי תורה: 'לרו"מ רובינשטיין'

תפילת משה על שתי גלויות

"וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִעַם פְּרֹעֶה וַיַּעֲתֵר אֵל ה' (ח כו)

כאן, במכת ערוב, וכן במכת ארבה (להלן י"ה) נאמרה לשון 'וַיַּעֲתֵר', המסמלת הפצרה וריבוי תפילה (רש"י בראשית כה כא). דרש האדמו"ר רבי ברוך מוקמונא בדרך רמז כי משה התפלל כאן על שתי תקופות בגלות:

מכת ערוב מסמלת תקופה שבה גוי הארץ אירי פנים לישראל וינסו להתערב בתוכם; על תקופה זו הרבה משה בתפילה שיעמדו ישראל בניסיון ולא יסוו מדתם כלל; לעומת זאת מכת ארבה מסמלת תקופה שביקשו הגויים לעשות כלה בישראל, כארבה המכלה את התבואה, ואף על תקופה זו הרבה תפילה שיכולו ישראל לעמוד בקושי הצרות.

שלישת קאמונא: עמי תצד

פרעה שבשורה זו קשה בעבורו - כיצד ישמענה, הלא שני קולות אינם נשמעים!?

בין אריאל'

'ועשה בהם שפטים... והרג את בכוריהם'

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּמַד אֱלֹהִים לְפָרְעֹה" (ז א) "שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין" (רש"י).

יסוד נפלא קבע הגר"י מברסק בעניין מכות מצרים:

מכות מצרים לא ניתנו לפרעה כעונש על סירובו לשלח את ישראל, אלא כעונש על שהשתעבד בהם, שהרי כבר הובטח אברהם (בראשית טו ד): "וְגַם אֶת גֹּאֵי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי", ולפיכך התמנה משה כשופט ורודה' שידון את פרעה ואת המצרים על השעבוד. ואולם, שונה היא מכת בכורות, שעליה מפורש בתורה כי ניתנה כעונש למצרים על שלא שלחו את ישראל, ככתוב (לעיל ז כג): "וַתִּמְצָן לְשַׁלְּחוֹ הַגָּה אֲנֹכִי הַרְג אֶת בְּנֵי בְרַךְךָ".

לאור הדברים נבין את לשון הפייטן בהגדה של פסח: "על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו, שהוציאנו ממצרים, ועשה בהם שפטים... והרג את בכוריהם"; מכת בכורות הופרדה מיתר השפטים, כיוון שלא ניתנה למצרים כעונש על שעבודם של ישראל, אלא על שנמנעו מלשלחם.

אהל משה'

מרמזי אמן בפרשה גאולה בזכות אמן

"וְגַם אֲנִי שִׁמְעֵתִי אֶת נֶאֱמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֹזְכֵר אֶת בְּרִיתִי" (ו ה)

ראשי התיבות: "אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֹזְכֵר אֶת בְּרִיתִי" הם בגימטרייה "אמן". מכאן רמז לדברי המדרש (ליק"ש הושע רמז תקיט): "לא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות אמנה".

'פרפראות לחכמה' עמי' מנ'

מדוע הוצרך משה לצעוק 'על דבר הצפנדעים'?

"וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' עַל דְּבַר הַצְּפַנְדָּעִים אֲשֶׁר שָׁם לְפָרְעֹה" (ח ח) מפני מה נאמר בצפנדעים: "וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה'", בשונה מיתר המכות שבהן כתוב: "וַיַּעֲתֵר אֵל ה'?"

כמה תירוטים ניתנו לקושיה זאת:

א. רבנו יצחק אברבנאל (לעיל פ"ז ד"ה ויאמר ה) תירץ: במכת צפנדע שאל משה רבנו את פרעה מדעתו: "לִמְתִי אֶעֱתִי לָךְ", וכשפרעה השיב לו "לִמְתִי", הבטיח משה: "וַיֹּאמֶר פְּרֹעֶה לְעַל פִּי ה'"; חשש משה כי הקדמת קץ המכה אינה כרוצן ה', ולכן הוצרך לצעוק בחזקה אל ה' כדי שיתקיימו דברי הבטחתו. וכך פירשה התורה: "וַיִּצְעַק מֹשֶׁה... עַל דְּבַר הַצְּפַנְדָּעִים" - על שדיבר מדעתו במכת צפנדע.

ב. עוד חסדי רבנו עובדיה שפורנו: בפסוק הקודם מבואר שמשה סיג את בקשתו שרץ הצפנדעים שהזיקו למצרים

בזכות התפילה הועילה זכות אבות

"וְגַם אֲנִי שִׁמְעֵתִי אֶת נֶאֱמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וְאֹזְכֵר אֶת בְּרִיתִי" (ו ה) יש להבין: מה הוסיפה שמיעת 'נאקת בני ישראל', אם זה מכבר נכרתה ברית אבות שייגאלו?

ביאר רבי יוסף דוד ראש רבני סלונקי:

במסכת סנהדרין (קד א) קבעו חכמים: "ברא מזכי אבא, אבא לא מזכי ברא", כלומר, הבן יכול לזכות את אביו הרשע בדין שמים, ואילו האב הצדיק אינו יכול לזכות את בנו אם רשע הוא. על הגמרא הנ"ל העיר החיד"א (מדבר קדמות א לו) שכאשר הבן התפלל לזכות בתשובה ויכול אביו להצילו, ולאור דבריו נבין את שאמר הקדוש ברוך הוא למשה:

אלמלא "שִׁמְעֵתִי אֶת נֶאֱמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" לא הייתה ברית האבות מגנה עליהם, שכן "אבא לא מזכי ברא", ורק אחר ששמעתיה אזי: "וְאֹזְכֵר אֶת בְּרִיתִי" והושעתים.

בתי אבות' עמי' קסה

סיבת הגבהת הכוס ב'והיא שעמדה'

"וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם... וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם... וְגִאֲלְתִּי אֶתְכֶם... וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם..." (י-ו-י)

אמר רבנו מאיר שמחה הכהן מדוינסק:

הסיבה שתיקנו לנו חכמים לשותות בליל הסדר ארבע כוסות יין כנגד ארבע לשונות הגאולה, היא משום שזכינו לצאת ממצרים בזכות התבדלותנו מהמצרים: שכן סמל התבדלות ישראל מן העמים הוא היין, שהרי איסור "יין נסך" נתקן כדי להרחיקנו מהם.

תוספת נאה לדברים הביא רבי משה שיינרמן בשם זקנו רבי פרץ שיינרמן, כי מסיבה זו נוהגים אנו להגביה את הכוס בשעת אמירת 'והיא שעמדה', להראות לכל המסובים כי היין שבכוס שמסמל את התרחקותנו מהמצרים, 'הוא' שעמד לאבותינו ולנו להינצל והם המצרים יוכלו לקיים עלינו.

'משך חכמה'; באר משה'

'תרתי קלי לא משתמעיי'

"הן בני יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְּרֹעֶה" (ו יב)

רבים תמהו: וכי מה קל וחומר הוא זה, הלא הסיבה שבני ישראל לא שמעו לדברי משה היא: "מִקְצָר רֹחַן וּמַעֲבֹה קֶשֶׁה" (לעיל פס' ט), ומנין שאף פרעה לא ישמע לדבריו?

ביאר רבי שאול רבה של אמסטרדם:

חכמינו זיכרונם לברכה אמרו (מכילתא בא פ"ג), כי כיוון שכבד פה היה, הוצרך משה להיעזר באהרן כדי להביא את דבר ה' לישראל, "והיה הדבור יוצא מביניהם כאילו שניהם מדברים". והנה, כלל ידוע הוא (ר"ה כו א) כי "תרתי קלי... לא משתמעיי", ועל כן שני אנשים הקוראים יחדיו אינם יכולים להוציא אחרים ידי חובה, מלבד בקריאת הלל ובקריאת מגילה, שאפילו עשרה הקוראים יחדיו מוציאים את הרבים ידי חובתם, שמתוך חביבות הדברים נותנים הציבור את הדעת לשומעם.

וכך טען משה לפני ה': אם בני ישראל שבשורת הגאולה חביבה עליהם לא הקשיבו לדברי הנשמעים כשני קולות,

מרן ראש הישיבה, רבנו אהרן יהודה לייב שטיינמן זי"ע, אשר עתה מלאו שלושים להסתלקותו, הקפיד בכל בוקר לברך את ברכות השחר בפני מקורביו שהיו עונים אחריו אמן.

נמשיך אף אנו במורשת קודשו ויעמוד הדבר לעילוי נשמתו.

ברכות השחר. בקולו כבוונה! בחברותא!

Advertisement for 'כלביא יקום וכאר"י יתנשא' featuring a product image and the Bnei Amunim logo.

קריאת שמע - פרשת 'ואהבת' (ד)

ושנתם לבניך בעבור האב

מכך שכתבה התורה את מצוות 'ושנתם לבניך' בין מצוות 'והיו הדברים... על לבבך' למצוות 'ודברת בם', למדו המפרשים כי השינון לבנים הוא חלק ממצוות תלמוד תורה של האב. ובארו, כי בא הכתוב ללמדנו כי בכך שהבנים רואים את האב לומד בעצמו כראוי, 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך' וגו', למדים הם ממנו דוגמה אישית וממילא מתקיימת על ידו מצוות 'ושנתם לבניך' (מכתב סופר דרוש כ"ו).

כעין זה פירשו את שהובא בפירוש רש"י לפסוק זה: "ושנתם לבניך - אלו התלמידים". והנה, ידוע הוא משלו של רבנו הגר"א לכלי גדול מלא יין, אשר סביבו הונחו כלים קטנים ריקים; ככל שיוסיפו למלא את הכלי הגדול, כך יתמלאו הכלים הקטנים שסביבו. כך גם בחינוך, אם המונחן הוא בבחינת 'כלי מלא' בעצמו, אזי בנקל יכול הוא להשפיע על חניכיו לקנות תורה ויראה במידה גדושה, אך אם הוא עצמו עדיין אינו מלא - כיצד ישיפע על הכלים הקטנים שסביבו?!

ולענייננו: הכול רוצים להעמיד תלמידים בני תורה, אולם תנאי ראשון לכך הוא שהרב יימשך 'דוגמה אישית'; אם דברי התורה ימלאו את לבבם, עד שיעברו הדברים אל לב תלמידיהם, יקל עליהם לקיים: 'ושנתם לבניך' (דברי אפרים ל"רא" סנדורביץ, וחתנו).

וכך היה המעשה אצל הר"ק מהר"ם מבעלזא; פעם בא אליו חסיד והתלונן כי אינו מצליח בחינוך בניו. אמר לו הרבי: "ע"כ, כי הקדושה ברוך הוא אינו בא בטרוניא עם ברייתו. אלמלא היה מסוגל כל אדם לקיים מצוות 'ושנתם לבניך', לא הייתה היא נכתבת בתורה". המשיך הרבי וסאל: "אמור נא: האם קובע אתה עיתים לתורה בכל יום?", כאשר בנוך החסיד והתחמק מלהשיב, אמר לו הרבי בנימת תוכחה: "אם לך אין חשק ללמוד, כיצד תרצה שייכנס החשק בבניך?!" (ש"ת צ"ור יעקב ח"ב, בפתיחת בן המחבר).

ברא מזכה אבא

מעשה היה בתקופת מלחמת רוסיה-יפן: היפנים השליכו פצצות קטלניות לעבר מחנה הרוסים, ובטרם התפוצצו תפס אותן חייל יהודי בידי, השליכן לנהר והציל את המחנה כולו מאבדון. זמן מה לאחר מכן הובא אביו של אותו חייל לפני שופט שאמור היה לחרוץ דינו לעונש קשה באשמת פגיעה בבריטניה המולדת. מששמע השופט את שמו, התעניין אם יש קשר בינו לבין אותו חייל גיבור. "בני הוא", השיב האב, והשופט פטרו מיד מעונש, תוך שהוא מטיעם: "אם הבן הוכיח נאמנות כה מפלאה למולדת, אות הוא כי אביו חינוכו לכך, ובודאי אין ממש בהאשמות נגדו".

כששמע על כך המשיג רבי אליהו לופיאן אמר: "מכאן נוכל ללמוד עד כמה חשוב שבשקיע נותאמץ בעיני לכו בדרך התורה והמצוות, שכן בעומדנו לפני בית דין של מעלה, תוכיח עבדי שבנינו צועדים בדרך התורה הנאמנות מוחלטת, כי גם אנו היינו במעלה זו, ואף אם שיגנו - ייחל לנו" (לב אליהו ח"א עמ' רבא).

אל תקרי 'ושנתם' אלא 'ושלתם'

בגמרא (קידושין ל א) דרשו חכמים: "אל תקרי 'ושנתם' אלא 'ושלתם'..."

בדרך רמז ביארו על גמרא זאת, כי קיימים שלושה תנאים הכרחיים לקיום מצוות 'ושנתם לבניך' כהלכתה:

- א. להיות שלם בתורה בעצמו, כך יוכל להשפיע על בניו.
- ב. לא להרפות מלהרעיף על הבנים תורה ומוסר כדי שילמדו ללכת בדרך ישרה.
- ג. להכניס לבית חינוך טוב, שיש בו מלמד טוב וירא שמים ולדאוג שיהיו בחברת תלמידים הגונים שישפיעו עליהם לטובה (חסד לאברהם - שער אבות ובנים, נדפס בתוך ש"ת 'חלק לוי').

וכך דרש רבי של ירושלים רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל: אמרו חכמים (ברכות יז ב): "כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו", כיון שבפרשת קריאת שמע כתוב: "וקשרתם לאות על ידך". לפי זה יש לומר כי גם הקורא קריאת שמע ואינו מחנך בניו כיאות, הוא מעיד עדות שקר בעצמו. שכן גם מצווה זו כתובה בפרשת קריאת שמע... (מרא דארעא ד'שראל ח"ג עמ' קלח).

והיה הרבי בעל 'ישועות משה' מויז'ניץ אומר: 'ושנתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשבתך ובקומך' - אל תסתפק בלימוד דברי התורה בלבד, אלא שנו אותם לבניך ודבר בהם תמיד: כיצד יש להתנהג 'בשבתך בביתך' - באורחות הבית, הלכות והליכות, 'ובלכתך בדרך' - בשמירת העיניים, 'ובשבתך ובקומך' - שיהגלו את חייהם תמיד על פי רצון ה' יתברך (נזעים מגידים קלג).

שיהיו דברי תורה מחודדים בפיהך

עוד דרשו בגמרא (קידושין ל א): "ושנתם - שיהיו דברי תורה מחודדים בפיהך; שאם ישאל לך אדם דבר - אל תנמנם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד".

מדברים אלו נוכל ללמוד על מעלתו המיוחדת של הלימוד בדרך שינון וחזרה. וכבר כתב ה'אבן עזרא' בפירושו לפסוק זה, כי 'ושנתם' הוא מלשון השחזה ההופכת את הסכין למושנת. כפי שדרך השחזה היא בהעברת הסכין על המשחת הלך ושוב, כך בדברי התורה, באמצעות שחזור האדם שוב ושוב על דברי התורה, ממילא נעשה מוחו חד ושונו.

עוד ביארו, כי המפיד ללמוד באופן שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, זוכה לחדש חידושים לאמיתיה של תורה, ומתוך כך יתבררן מיליה בבי מדרשא, וכך גם 'בלכתך בדרך' - כל הארץ, משיך לקיים מצוות תלמוד תורה כשיאמרו שמועות בשמו (אמרי יצחק לרי"מ הקהן).

'ג'י פי אס' של תפילה

בזמן.

השעה הייתה עשר דקות לארבע. סוף סוף עמד הרכב בכניסה לשדה התעופה. עדיין היה הרב פ. זקוק לרחמי שמיים מרובים כדי שסיפיק לסיים במהירות עם ההליכים הכרוכים במסירת הרכב. מחברת ההשכרה היה עליו לעלות על רכבת השירות הפנימית שתוביל אל הטרמינל, מרחק נסיעה של כעשר דקות.

"פנה ימינה ומיד אחר כך שמאלה!", הורה לו המכשיר, והוא פנה בצייטונת, ימינה ואחר כך שמאלה. אלא שאז נחרד לשמוע את המכשיר מכריז בקול מונוטוני: 'חישבו מסלול מחדש...'

ליבו דפק בפראות. 'רק זה! זה! הרהר בעוגמה.

הוא ניסה להסתובב, אלא שצפירות עצבניות של רכב שעמד מאחוריו גרמו לו להוריד אפשרות זו מהפרק. בחוסר ברירה החליט לדהור בעקבות הוראותיו של גולם הג'י פי אס. לאחר שבע דקות תמימות של נסיעה הוא הגיע אל אותו מקום שבו עמד קודם, הפעם, נעצר לכמה רגעים, נשם נשימה עמוקה, ונסע באיטיות לפי הוראות המכשיר. פנה ימינה, אחר כך שמאלה, ו... שוב: 'חישבו מסלול מחדש...'

לא ייתכן! מה אירע למכשיר? הרב פ. לא בזבז זמן, ודבר שוב את הדרך. בפעם זאת, הפעם השלישית הוא ניסה להיזהר עוד יותר, אלא שגם הפעם פספס.

השעה הייתה ארבע ועשרים וחמש. הלחץ היה איום ונורא. הוא נרדע מעצב הרעיון להתמייץ מה הטיסה. מחשבות קשות החלו להתרוצץ במוחו: מה יישו בני ביתו בשבת בלעדיו? ומה יעשה הוא בעצמו?

הוא עצר בצד הדרך, כיבה את המכשיר הסודר, השעין את ראשו על ההגה ופרץ בכבי מר מעמקי נשמתו: "אנא, ריבונו של עולם! אין לי תקווה אחרת מבלעדיך", זעק, "רק אתה יכול להושיעני שלא אאחר לטיסה. אנא, עזור לי!".

דקתיים חלפו עליו בתפילה רוויית בכי ודמעות, כמוה לא חווה מעודו. כעבור שתי דקות הוא ננער ממקומו וכמו מאליו החל לנסוע. דקה לאחר מכן הוא עמד בפתח בניין חברת ההשכרה שבשדה התעופה קנדי.

שני גויים בעלי מבט אטום קידמוהו. לא ניכר היה כי הלחץ שהיה נתון משפיע עליהם במיוחד. הם עיינו באיטיות במסמכים. השעה הייתה כבר ארבע וארבעים דקות, והוא התחנן לפנייהם באנגלית רצוצה: "יש לי טיטה בחמס וחצי, אני מוכרח להספיק אותה".

הדברים לא יצרו רושם מיוחד על העובדים שלפניו, והוא החל להשלים בעצב עם הפסד הטיסה. אלא שלפתע מהביתן הסמוך יצא במהירות המנהל, גוי כמותם, וגער בעובדיו באנגלית כבדה ובוטון מאיים.

הרב פ. לא הבין לחלוטין מה נאמר בשיחה הקצרה, אך מיד בתום דברי המנהל, הועמסו מזוודותיו חזרה על הרכב שבו הגיע. אחד העובדים הורה לו לשבת במושב שלצד הנהג כשהוא עצמו אוזח בהגה, ובטרם הספיק הרב פ. לפצות את פיו, החל להלה לדהור במהירות שלא הייתה מביישת נהג מרוצים ותיק. במהירות שיא גמא את המרחקים העצומים של מערך הכבישים הפנימי בנמל התעופה הענק: הוא נסע לאור מזורים אדומים ועקף מכוניות בפראות.

בשעה שלוש עשרה דקות לחמש עמד הרב פ. בפתח הטרמינל שממנו אמורה לצאת טיסתו בעוד כארבעים דקות שמוזודותיו לצידי. נציג של חברת 'אל-על' כבר המתין לו שם בחוסר סבלנות. הוא היה הנוסע האחרון במטוס. דקה אחת נוספת והמטוס היה נוסע בלעדיו.

הנציג סייע בידי לעבור את בדיקות הביטחון במהירות, ובשעה חמש ועשרים נכנס למטוס. רק אז הרשה לעצמו לנשום לרווחה ולהתפעם מגודל הנס שאירע לו.

'ג'י פי אס' רוחני הובילו הנה - הוא היה בטוח בכך. הנה כי כן, כשכלו כל הקצים באה התפילה והוצילה אותו.

מפי בעל המעשה'